

Tvoření slov

- slova značková, neutvořená x slova utvořená,
motivovaná, popisná

Slovotvorný základ a formanty

Motivace spojuje slova ze slovotvorného hlediska základním slovotvorným vztahem:

Slovo základové – slovo odvozené

Voda-vodák

Pustý-pustina

Holit-holič

- část, kterou převzalo slovo utvořené ze slova základového, je **slovotvorný základ**

Slovotvorný základ

- může být totožný nebo se odlišovat (**alternance**):
- v kvantitě samohlásky (*léto-letní*)
- v kvalitě samohlásky (*hora – hůrka*)
- v kvalitě souhlásky (*smrk-smrček*)
- v kvalitě souhláskové skupiny (*pustý-poušť*)

Slovotvorné způsoby

- **odvozování** (derivace)
- **skládání** (kompozice)
- **zkracování** (abreviace)
- jiné

Odvozování

- v češtině se tak tvoří nejvíce slov
- ze slovotvorného základů pomocí formantu/ů:
- předpona (*prales, poplést*)
- přípona (*balič, lékárna*)
- koncovka (*uhlí, hra*)
- kmenová přípona
- kombinace (předpona+koncovka; předpona+přípona)

Slovotvorná kategorie

- sdružuje několik slovotvorných typů se shodným obecným významem
- kategorie obsahuje názvy stejné skutečnosti, např. názvy činitelů, míst, dějů
- podle poměru významu utvořeného slova k významu jeho slova základového rozlišujeme
- **kategorie mutační** – slova označují zcela jiné skutečnosti než slova základová (*rybář*)
- **kategorie transpoziční** – slova, která mají se základový stejný význam, ale v jiném slovním druhu (*chvála*)
- **kategorie modifikační** – slova, která se od základového liší jen určitým příznakem (*nosík*)

Slovotvorný typ

- vytváří skupina slov utvořených stejným způsobem, stejným formantem se stejným obecným významem
- např. skupina slov odvozená příponou –č ze slovesných základů (*bali-č, česa-č, prodava-č*)

Rozbor slovotvorný a rozbor stavby slova (morfematický)

Rozbor slovotvorný

1. u odvozených slov vyčleníme **slovotvorný základ a slovotvorný formant**; slovo zařadíme do **slovotvorného typu** a **slovotvorné kategorie**
2. u složených slov určíme **druh složeniny**
  - rozbor provádíme v základním tvaru (1. pád, infinitiv)
  - určíme slovo základové a poté slovotvorný základ a slovotvorný formant (pouze 2 členy)

Rozbor stavby slova (rozbor stavby slovního tvaru; rozbor morfemický)

- zjišťuje se více prvků – všechny morfémy (lexikální a mluvnické prvky slova)
- slovotvorné i tvarotvorné

Rozbor slovotvorný

zahrad-ník

X

Rozbor stavby slova

za-hrad-ní-k

Rozbor stavby slova (rozbor stavby slovního tvaru; rozbor morfemický)

želez – n – ič – ář – k – a